

Голові Разової спеціалізованої вченої ради ДФ 17.051.086

Запорізького національного університету,

доктору юридичних наук, професору

Колпакову В.К.

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента **Шарої Анни Анатоліївни**

на дисертаційну роботу

Хрустальнової Юлії Сергіївни на тему «**Адміністративні процедури у
банківській сфері в Україні**»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право

Закон України «Про адміністративну процедуру» який було прийнято 17.02.2022 р. і який набрав чинності 15.12.2023 р., обумовлює необхідність узгодження положень галузевого законодавства із цим базовим нормативно-правовим актом у сфері адміністративно-процедурного регулювання. Не є виключенням і банківська сфера, стабільність якої є запорукою економічної безпеки України, від формальної визначеності відносин в якій залежить її стабільність.

Дуалістичність правової природи Національного банку України конкретизується в контексті адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері, оскільки НБУ як центральний банк держави встановлює «правила» банківської діяльності і як орган державного управління здійснює нагляд за його учасниками. Саме тому правовий інструментарій, що застосовується НБУ та іншими уповноваженими суб'єктами публічної

адміністрації у взаємовідносинах з кредитно-фінансовими установами повинен бути чітко визначеним, що, у свою чергу, потребує нормативного закріплення адміністративно-процедурних засад створення банків, банківського нагляду та примусової ліквідації неплатоспроможних банків. Саме це і є свідченням безумовної актуальності теми, обраної для дослідження дисертантом.

Актуальність дисертаційного дослідження Ю.С. Хрустальнової підтверджується приналежністю до комплексних наукових проектів кафедри конституційного та адміністративного права Запорізького національного університету «Основні напрямки удосконалення адміністративного законодавства України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0129U000370) та «Дослідження проблем теорії адміністративного права в умовах глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00711).

Тематика дисертації відповідає Перспективним напрямкам дисертаційних досліджень на здобуття ступенів кандидата та доктора наук з юридичних спеціальностей, затвердженим рішенням Президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 року № 86/11.

Дисертаційне дослідження Ю.С. Хрустальнової має на **меті** на підставі аналізу наявних наукових і нормативних джерел дослідити загальну характеристику адміністративно-процедурного регулювання та особливості адміністративних процедур у банківській сфері, окреслити їх реалізацію на практиці, стан та перспективи розвитку та сформулювати науково обґрунтовані висновки, теоретичні положення та практичні рекомендації у досліджуваній сфері.

Вказана мета дисертаційного дослідження конкретизувалась у таких **завданнях**:

- визначити особливості банківської сфери як об'єкту адміністративно-процедурного регулювання;
- з'ясувати особливості адміністративно-правового статусу Національного банку України;

- дослідити генезу адміністративних процедур у банківській сфері, визначити основні етапи розвитку та їх зміст;
- описати процедури створення банку;
- охарактеризувати процедури банківського нагляду;
- з’ясувати особливості адміністративної процедури примусової ліквідації банку;
- узагальнити зарубіжний досвід адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності та визначити можливі шляхи його запозичення в Україні;
- визначити напрями вдосконалення адміністративних процедур у банківській сфері в Україні.

Об’єкт і предмет дослідження відповідають меті та завданням, що поставлені у роботі.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративні процедури у банківській сфері в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, в якому, з урахуванням положень чинного законодавства, міжнародно-правових стандартів і правозастосовчої практики, здійснено комплексний аналіз теоретичних та практичних засад адміністративних процедур у банківській сфері в Україні, розкрито особливості їх правового регулювання, сформульовано проблеми реалізації, а також визначено шляхи їх подолання. У результаті проведеного дослідження запропоновано розв’язання проблеми в контексті адаптації норм вітчизняного законодавства до європейського та міжнародно-правових стандартів з метою створення ефективного механізму адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері, зокрема:

- запропоновано авторське визначення поняття «адміністративні процедури в банківській сфері» як нормативно закріпленого порядку

розгляду та вирішення компетентним суб'єктом публічного адміністрування індивідуальної адміністративної справи, пов'язаної із банківською діяльністю, за результатами якої приймається адміністративний акт, спрямований на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремого учасника таких правовідносин». Також надано визначення понять «процедура державної реєстрації юридичної особи», «ліцензування банків»;

- досліджено генезу адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності, у якій виділено три етапи: 1) дореволюційний (до 1917 р.); 2) радянський (1917-1990 рр.); 3) сучасний (з 1990 р.), а також охарактеризовано специфічні риси кожного з них;

- детально охарактеризовано процедури створення банків, процедури банківського нагляду та процедура примусової ліквідації банку як специфічні різновиди адміністративних процедур, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення їх нормативних засад;

- визначено критерії розмежування адміністративно-правового та цивільно-правового регулювання у банківській сфері;

- систематизовано та узагальнено зарубіжного досвіду адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності;

- доведено, що адміністративні процедури у банківській діяльності є інститутом адміністративного права, а також виокремлено його специфічні ознаки;

- встановлено, що предметом адміністративно-правового регулювання у банківській сфері є правозастосовна діяльність Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як уповноважених суб'єктів публічного адміністрування, яка реалізується за допомогою специфічних адміністративних процедур;

- визначено основні тенденції подальшого розвитку адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері, зокрема, надано пропозиції

щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування шляхом внесення змін у Закон України «Про банки і банківську діяльність» та прийняття Закону України «Про адміністративно-процедурне регулювання банківської діяльності як результату систематизації масиву сучасного розпорошеного нормативно-правового регулювання у банківській сфері.

Викладені в дисертації наукові висновки, положення і рекомендації є обґрунтованими, базуються на ретельному аналізі літератури з тематики дослідження та узагальненні практики застосування міжнародного та адміністративного, адміністративного процедурного законодавства (усього – 205 найменувань).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані в: науково-дослідній сфері – як основа для подальших теоретико-правових досліджень, присвячених проблемним аспектам адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері в Україні; освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Адміністративно-процедурне право»; практичній діяльності – з метою удосконалення процедур створення банків, банківського нагляду та примусової ліквідації неплатоспроможних банків; процесі правотворчості – під час розроблення нових нормативно-правових актів, а також удосконалення проектів нормативно-правових актів, які вже знаходяться на розгляді у Верховній Раді України та стосуються як загальних питань адміністративної процедури, так і питань адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері.

Структура дисертаційного дослідження Ю.С. Хрустальнової відповідає визначеній меті та поставленим завданням дослідження, робота містить анотацію, вступ, три розділи, що містять вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел (205 найменувань на 21 сторінці), додаток. Повний

обсяг дисертації становить 212 сторінок, з них загальний обсяг тексту – 172 сторінки.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, визначено особистий внесок здобувача, наведено дані щодо апробації роботи та впровадження отриманих результатів в практику, зазначено кількість публікацій.

У першому розділі «Загальна характеристика адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності» визначено особливості банківської сфери як об'єкту адміністративно-процедурного регулювання, з'ясовано особливості адміністративно-правового статусу Національного банку України, досліджено генезу адміністративних процедур у банківській сфері, визначити основні етапи розвитку та їх зміст.

У другому розділі дисертаційного дослідження «Адміністративно-процедурні засади діяльності банків в Україні» визначено особливості процедур створення банків (процедури погодження Національним банком України Статуту майбутнього банку, процедури державної реєстрації юридичної особи, процедури реєстрації емісії акцій Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та процедури ліцензування банку), охарактеризовано процедури банківського нагляду та проаналізовано процедура примусової ліквідації банку.

Третій розділ «Перспективи вдосконалення адміністративних процедур у банківській сфері» присвячено дослідженню зарубіжного досвіду адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності та визначенню напрямків вдосконалення адміністративних процедур у банківській сфері в Україні.

Висновки дисертаційної роботи в цілому відображають отримані результати і відповідають меті та завданням дослідження.

Виклад результатів дослідження здійснено на належному науково-методичному рівні із застосуванням механізмів та засобів спеціальної

адміністративно-правової термінології. Наукові положення та рекомендації є достатньо аргументованими, базуються на ґрунтовному аналізі матеріалів правозастосовної діяльності Національного банку України та судової практики, а також на аналізі поглядів та аргументів вчених – юристів, накопиченому у сфері адміністративного права і процесу.

Автор зі знанням предмету дослідження, використанням значної кількості спеціальних літературних джерел розкриває тему дослідження, висвітлюючи проблематику адміністративно-процедурного регулювання банківської діяльності в Україні. Під час роботи над дисертаційним дослідженням автором опрацьовано значний масив статистичних даних, акумульованих Національним банком України, рішення Конституційного суду України та Верховного Суду України з питань адміністративно-правової складової банківської діяльності та ін., що дозволило продемонструвати механізм адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері та виявити низку практичних проблем.

Дисертація написана грамотно, мовностилістична культура роботи досить висока. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням вимог.

Попри безперечно належний рівень проведеного Ю.С. Хрустальновою дослідження, **окремі його положення є дискусійними та потребують свого уточнення і конкретизації.**

1. Розглядаючи процедуру погодження Національним банком України статуту майбутнього банку, дисертант вказує, що одним з документів, що подається до НБУ, є висновок (попередній висновок) Антимонопольного комітету України стосовно концентрації та/або дозвіл Антимонопольного комітету України на концентрацію (с. 83 дисертації). В той же час сама процедура отримання такого адміністративного акту АМКУ, на жаль, не розглядається.

2. Було б доцільним в межах розгляду процедури ліцензування банків проаналізувати і судову практику адміністративних судів щодо оскарження відмови НБУ у видачі ліцензій майбутнім банкам.

3. Дисертант пропонує доповнити ст. 44 Закону України «Про гарантування вкладів фізичних осіб» чітким переліком випадків примусової ліквідації банку з ініціативи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (с. 139), але не називає хоча б приблизний перелік. Хотілося б почути конкретні пропозиції автора з цього приводу.

Разом з тим, наведені зауваження не заперечують та не спростовують концептуальних положень дисертаційного дослідження Ю.С. Хрустальнової на тему «Адміністративні процедури у банківській сфері в Україні», оскільки носять переважно дискусійно-полемічний характер та стимулюють подальше поглиблене дослідження вказаної наукової проблеми, що тільки сприятиме зростанню науково-теоретичного рівня її вивчення. Зафіксовані вище зауваження не перешкоджають загалом позитивно оцінити дану дисертаційну роботу, що є завершеною науковою працею, в якій отримані нові обґрунтовані теоретичні результати, що в сукупності є достатньо суттєвими для адміністративно-правової наукової думки. Дисертаційне дослідження спрямоване на збагачення уяви про аксіологічну сутність адміністративних процедур і сприятиме формуванню ефективної та дієвої системи правового регулювання сфери публічно-правових відносин, на які розповсюджується та потенційно може поширюватися дія цього різновиду судочинства.

Висновок. Загальний аналіз дисертації свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в підготовлених та оприлюднених здобувачем наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні Ю.С. Хрустальнової відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертаційна робота на тему «Адміністративні процедури у банківській сфері в Україні» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну та практичну значущість, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її автор – Хрустальова Юлія Сергіївна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Офіційний рецензент:

**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного та
адміністративного права
Запорізького національного університету**

А.А. Шарая